

בעניני תענית ציבור - שיעור 789**I. פסקי רב שלמה זלמן אויערבאך מספר הליכות שלמה**

- (א) מי שאוכל באיסור בתענית דרבנן עיין בשו"ע (ק"י - ב) דאין מזמנין עליו ואין מברכין עליו וכן הדין אם אכל אפילו דבר היתר בזמן האיסור (חמד משה דף ת"ס - 54)
- (ב) מי שאינו משלים התענית ואכל קודם מנחה אם היא תענית ציבור יאמר עננו אך לא יאמר ביום צום תעניתנו אלא ביום צום התענית הזה ואם אינו מתענה כלל לא יאמר עננו (דף ת"ז - 25)
- (ג) הוא נהג לילך בטלית ותפילין במנחה בתענית ציבור כמו שנהגו בה רבים בירושלים (ס"ט)
- (ד) קטנים הסמוכים ליום להגיעם למצוות לא ישלמו התענית אלא דינם ככל קטן שרשאי לאחר זמן אכילתו ותו לא (דף ע"ט)
- (ה) אינו ראוי לעשות נישואין אור ליום התענית מלבד בתענית אסתר וכמו כן אינו נכון לעשות סעודת שבע ברכות בלילה זה (הליכות שלמה פרק י"ג - ב)
- (ו) בריא הזקוק לאכול דהיינו הסובל ממיחושי ראש אם מצטער ביותר נכון שיאכל פחות פחות משיעור ודלא כהערוך השלחן ואבאר
- (ז) יחיד שחתם בתענית בכרכת שמע קולנו העונה בעת צרה חוזר מפני ששינה מטבע הברכה ודינו כמי שדילג והפסיד לגמרי את הברכה (הליכות שלמה פרק י"ג - הטרס י"ג)
- (ח) חתן וכלה שהם קצת חלושים יקדימו התענית כמה ימים לפני הנשואין כדברי השדי חמד ודלא כהאג"מ (ב - קס"ז) דהוי דוקא ביום החופה
- (ט) ספר תורה שנפל מתוך ארון הקודש רח"ל אין הציבור מתענים כיון שלא נפל הספר מידי אדם ואם נפל רק מצד אחד וצדו השני נשאר ביד המחזיק אין מתענים וע"ע באג"מ (ג - סוף ג) דראוי להתענות ואם יכולין הציבור לפדות תעניתם לא רצא הגרשז"א להזדקק לדבר והוא הדין לענין נפלו תפילין מידו על הארץ כתב דגם הרואין מתענין ותפילין דוקא בלא נרתיקן וספר תורה אף בנרתיקה

II. בענין בעל נפש צריך להחמיר בליל התענית

- (א) עיין במג"א (תק"ג - ג) דבעל נפש צריך להחמיר בליל התענית כליל תשעה באב חוץ מנעילת המנעול ותשמיש המיטה בליל טבילתה (בשם השל"ה) והביאו במ"ב (ו) וע"ע בשו"ת המהרש"ג (ז - ל"ד) דלא ראיתי שיחמיר בזה אף בעל נפש דכיון דלא גזרו שוב אף בעל נפש אין צריך להיזהר וראיה דרצו לגזור שלא לאכול בשר ושלא לשחות יין כשביל החורבן ולא גזרו שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בו ולכאורה אין שום בעל נפש ניזהר בזה כיון דלא גזרו והביא ראיה ג"כ משמן של עכו"ם (פרק ז דע"ז) דלא גזרו ועוד יש חומרות כאלו אף חשש איסור של צער גופו (שו"ע הרב מקי הגוף הלכה ד) ועיין בתשובות והנהגות (ד - קכ"ב) לדעת הרמב"ם דג' תעניותם לא גזרו כלל והם רק מנהג ודלא כהרמב"ן במועדים וזמנים (ה - ע"ג)
- (ב) אמירת עננו בליל התענית יש מחלוקת בדבר (תקס"ה - ג) והרוצה לצאת גם שיטות המחמירים כיון כבר בתפילת ערבית באמירת שומע תפלה ובלבו יהרהר הנוסח וכן שמענו דהחזו"א כשלא היו עשרה מתפילין עמו ביקש עכ"פ מהם להצטרף בהרהור לתפלתו (תשובות והנהגות ג - קנ"ה)

III. אכילת בשר בליל התענית - עיין בבאר היטב (תק"פ - י) תעניות יחידים אלו הראוים להתענות אין אוכלים מבשר ויין בלילה שלפניהם אמנם בקיץ שאוכלים קודם הלילה אין צריך להחמיר ועיין באג"מ (ב - קס"ח) שהתיר במקום צורך לעשות חתונה בליל התענית כשיטת הבעל המאור (תענית י"ב) שאין אומרים עננו בלילה משום שהתענית מתחיל מבוקר ודלא כהרי"ף ורש"י והרמב"ן הסוברים דהתענית מתחיל מבערב מ"מ אולי למי שאינו צריך לאכול בשר אין להתיר וכן לכאורה לשאר דברים כגון בר מצוה סעודה שלא בזמנו וכן סעודה במסעדה לתענוג בעלמא וכן ריקודין ומוזיג ושאר דברים של תענוג אין נכון לעשותן בליל התענית כל שכן ביום וכ"כ השו"ת אבן ישראל (ז - כ"ח) דאף דאין כמה דברים מבוארים בפוסקים מ"מ מסתברא לאסור וכ"כ הפסקי תשובות (תק"ג - ח) דלא לאכול בשר בליל התענית וגם חולה שהותרה אכילתו אין לאכול בשר ויין בתענית ועיין בפסקי תשובות (תקנ"ח - אות 5) דבתענית יחיד כמו בה"ב אין לאכול בשר במוצאי התענית אבל לא בתענית המפורש בקבלה חוץ מתשעה באב שיש מנהג טוב שלא לאכול בשר ויין ועיין באג"מ (ג - פ"ח) שהתיר לאכול בשר בליל התענית ציבור וגם במוצאי התענית חוץ מת"ב ואבאר

- IV. המתענה בתענית יחיד** כמו בח' בטבת שנכתבה התורה יונת בט' בו ולא נודע איזו היא הצרה שאירע בו (תק"פ - ה) וכדומה והמפרסם עצמו לאחרים שהוא מתענה הוא נענש על כך (תקס"ו - ו) שעושה רק להשתבח ולהתפאר את עצמו ועיין בקובץ מבקשי תורה (דף ת"ר) במעשה ברב אליהו לאפיאן באחד הימים שבהם היה מתענה ונתכבד בכוס לחיים ואבאר (תקל"ח - ה)
- V. חתונה שבלי ל"ב טבת אם צריכין החתן וכלה להתענות בי"א** אף שהתענו בי' בטבת - עיין באג"מ (ה - קס"ז) שכתב שצריכים להתענות בי"א גם כן וראיה מהמג"א (תקע"ג - ה) שכתב דבימים שביין יו"כ לסוכות אף שהם מהימים שאין מתענין מ"מ מתענה חתן כיון שאינו מהגמרא ומשמע שאף למחרת יו"כ אף שהתענה אתמול ביו"כ וצריך לומר דבחתן חוששין אולי עבר במזיד איזה חטא בי"א בטבת שלא נתכפר בו וצריך להתענות בי"א
- VI. לבלוע כדורים בערב התענית כדי שישקוט הרעב בהתענית** עיין בשו"ת חלקת יעקב (ב - נ"ח) דמעיקר הדין אין איסור בדבר מ"מ צריך להיזהר שנעשה הדבר בתכלית הכשרות בלי איזה חשש תערובת איסור דלחולה יש להתיר אבל לא לאדם ברי ודלא כהאג"מ (ד - קכ"ה)
- VII. אם מותר ליגע במאכלים בתענית ציבור - עיין בתה"ד (קמ"ז) בשם גאון אחד** דטוב ליזהר דאיכא למיגזר כמו חמץ דילמא אתי למיכל מ"מ יש לחלק דתענית אסור בכל מיני מאכל ומשתה משא"כ חמץ לכן החמיר יותר וכ"כ המג"א (תרי"ז - ח) חילוק זה ופסק הרמ"א דמותר ביוה"כ ליגע באוכלים ומשקים ליתן לקטנים והט"ז (סק"ח) כתב דשאני יוה"כ דאימת הדין עליו משא"כ חמץ בפסח וע"ז כתב הפמ"ג (מ"ז - ח) דבשאר תעניות אסור ליגע במאכלים שלא לצורך כחמץ בפסח דאסור אף בשל עכו"ם דאין כאן ההיתר של אימת הדין וכן משמע מהמרש"ם (דעת תורה תקמ"ט - ה) וע"ש (תרי"ז - י) וכ"כ הכף החיים (תרי"ז - נ"ו) ולכן ה"ה ליגע במאכלים בתענית הוא דרך חשש ולא דרך גזירה וכ"כ המהרי"ל לאיסור ועיין במ"ב (סקל"ז) וכן בשו"ע הרב (תרי"ח - ט) להיתר
- VIII. ג' התעניות חוץ מט' באב מותרים ברחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה** וא"צ להפסיק בהם מבעוד יום (תק"י - ז) ובעל נפש יחמיר ככולן כמו בט"ב חוץ מנעילת הסנדל ותש"מ אם ליל טבילתה (מ"ב ו) ודעת הש"ל"ה דבעל נפש צריך להפסיק מבעוד יום ואפשר דיש להחמיר בי"ז בתמוז ובעשרה בטבת כמו מר"ח עד התענית (א"ר ופמ"ג שהובא בבה"ל תקנ"ח - ד"ה מר"ח) ועיין בדעת תורה (תקנ"ח - ז - ד"ה וע"ש) דאין לנהוג בימי התענית האיסורים של מר"ח עד התענית כמו כיבוס ותספורת ובשר ויין בליל התענית וטעות דפוס בא"ר ע"ש
- IX. רחיצה בחמין ביום התענית - עיין בשער הציון (תק"י - ח) דהביא הפמ"ג דאסור** בחמין אבל מותר בצונן וקשה לדכרו דצריך להיות אסור אפילו בצונן מדין מר"ח עד התענית ולכן יותר טוב לרחוץ בחמין בלילה או בפושרין ביום (ד"ע) ואפשר דשאני מקוה דאין נוהגין איסור כנגדו אפילו ביום בחמין
- X. רחיצת הפה במים יש להתיר במקום צער** רק שיזהר ביותר לכפוף ראשו ופיו למטה ובמקום צער גדול מותר אפילו בט' באב (מ"ב תקס"ז - י"ח) וכן מותר לצחצח השיניים במברשת במקום צער (שו"ת מנחת יצחק ד - ק"ט)
- XI. יש מחמירים שלא לשמוע כלי זמר ונגינה אפילו בטייפ** (פסקי תשובות תק"ג - ו בשם הקיצור שו"ע) וה"ה ריקודין כמו מר"ח עד התענית
- XII. בתספורת וכיבוס בגדים יש להחמיר** אם יש דין מר"ח עד התענית מ"מ צ"ע בזה
- XIII. תרופות מותר לחולה** ואם צריך לבלוע במים צריך לעשותו מר (אג"מ ג - ה"ז) ואין להתיר במים אלא באופן שאם לא לקחתה יגיע למי שפטור מהצום
- XIV. חולה וכל מי שפטור מן התענית הותרה לגמרי** ואין צריך לצום תענית שעות אף אם יש ביכולת לצום שעות (תקנ"ד - ו) ומיהו נוהגין להתענות והמקיל לא הפסיד וכ"כ הערוך השלחן וע"ע במ"ב (י"ד) שצריך לצום תענית שעות